

Gemeente Heerde		
Nr.		
Trefw.		
Betr.		
Ingekomen 13 JUN 2008		
Van	Datum	Paraaf
RBO		

**BRIEFRAPPORT INVENTARISEREND
VELDONDERZOEK ARCHEOLOGIE
WAPENVELD**

WITPAARD-PARTNERS BV

28 januari 2008
110312/NA8/047/000361/005

Rapportage

1.1 AANLEIDING ONDERZOEK

Op het terrein aan de rand van de bebouwde kom van Wapenveld (Gelderland) worden nieuwe eengezinswoningen aangelegd. De bodemverstorende activiteiten die met deze herontwikkeling gepaard gaan, kunnen eventueel aanwezige archeologische waarden verstoren. De opdrachtgever is Witpaard - Partners bv. Contactpersoon van de opdrachtgever is E. Dokter. Contactpersonen bij ARCADIS zijn E.W. Brouwer (archeologisch onderzoek) en E.N. Akkerman (projectleiding).

1.2 ONDERZOEKSLOCATIE

Het plan- en onderzoeksgebied betreft de locatie waar de herontwikkeling plaatsvindt. Deze is gelegen tussen de Groteweg en de Nachtegaalstraat in Wapenveld (Gelderland). In totaal is het onderzoeksgebied ongeveer 0,6 ha in omvang (zie tabel 1.1, tabel 1.2 en afbeelding 1.1). Op de boorgridkaart zijn de locaties van de boringen aangegeven. Om de archeologische potentie van het plan- en onderzoeksgebied te kunnen bepalen, is een groter gebied onderzocht door middel van een bureauonderzoek, namelijk een zone van circa 1 km rondom het plangebied. Deze zone vormt het studiegebied.

Tabel 1.1

Objectgegevens

Objectgegevens plangebied	
ARCADIS projectnummer	110312.000361.005
Projectnaam	IVO archeologie Wapenveld
Plaats	Wapenveld
Toponiem	Wapenveld
Gemeente	Heerde
Provincie	Gelderland
Kaartblad	27E
Opdrachtgever	Witpaard - Partners BV
Oppervlakte	0,6 ha.
CIS-code	26093
Bevoegd Gezag	gemeente Heerde Dhr. H. Neijer Team RBO
Locatie documentatiemap	Arcadis Nederland BV, Zendmastweg 19, Assen.

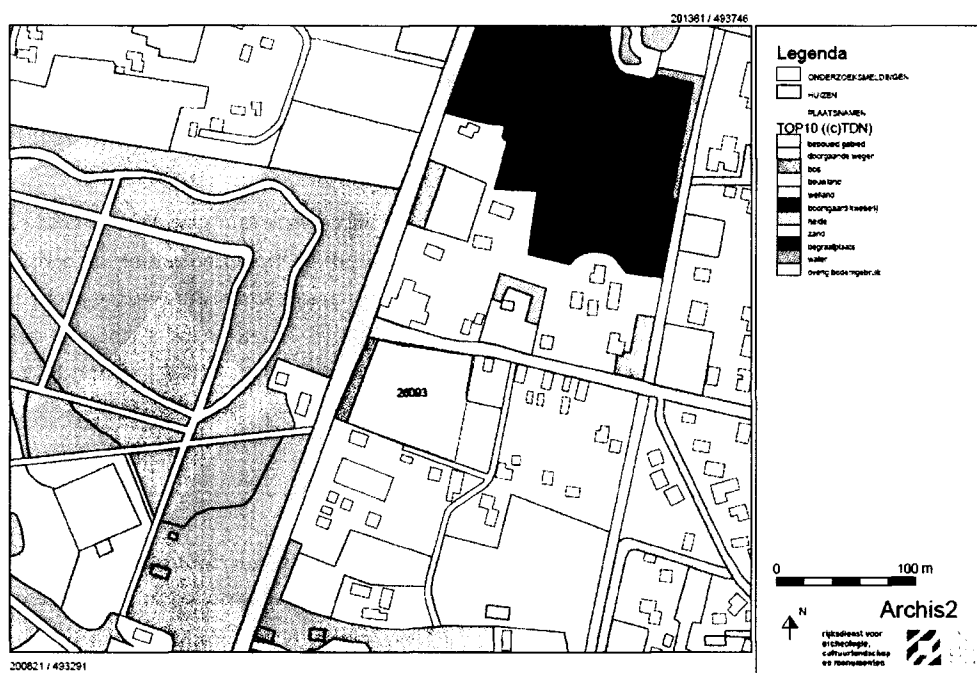
Tabel 1.2

RD coördinaten
onderzoekslocatie

hoekpunten plangebied	X-coördinaat	Y-coördinaat
Noordwest	201080	193515
noordoost	201155	493505
zuidwest	201065	493460
zuidoost	201165	493420

Afbeelding 1.1

Het onderzoeksgebied (in rood aangegeven).

1.2.1 TOEKOMSTIG GEBRUIK

Op de onderzoekslocatie is nieuwbouw gepland.

1.2.2 BODEMVERSTORENDE ACTIVITEITEN

Ten behoeve van de nieuwbouw wordt grond afgegraven, worden fundamenteën geslagen en worden riolering en andere leidingen aangebracht.

1.2.3 HUIDIGE EN HISTORISCHE SITUATIE

Op dit moment is het onderzoeksgebied in gebruik als grasland. Op de geraadpleegde historische kaart¹ is te zien dat het terrein ook vroeger onbebouwd was. Begin 1900 groeide heide op het terrein.

1.2.4 ONDERZOEKSDOEL

Het primaire doel van een verkennend booronderzoek is de intactheid van de lagen waarin archeologische waarden worden verwacht van het bodemprofiel te onderzoeken. Hierdoor kunnen kansarme zones worden uitgesloten van verder onderzoek, terwijl kansrijke zones kunnen worden geselecteerd voor een eventueel vervolgonderzoek. Daarnaast kunnen vindplaatsen worden opgespoord.

Voor het bureauonderzoek zijn de volgende bronnen bestudeerd:

- Archeologische Monumenten Kaart (AMK);
- Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW);
- bodem- en geomorfologische kaart;

¹ Grote Historische Atlas van Nederland, 3 Oost-Nederland, kaart 46.

- het Archeologisch Informatie Systeem II (Archis II);
- historisch kaartmateriaal;
- publicaties van archeologisch onderzoek in de directe omgeving.

1.3 **BUREAUONDERZOEK**

1.3.1 **BODEM**

De nabije IJssel heeft in de landschappelijke ontwikkeling van het onderzoeksgebied een belangrijke rol gespeeld. De basis voor dit landschap is gelegd tijdens de ijstijden. In een landschappelijk breder kader graaft een ijsmassa zich tijdens de voorlaatste ijstijd zeer diep in en drukt daarbij zand, klei en grindlagen opzij en voor zich uit. Hierdoor ontstaat een gletsjerbekken van ongeveer 25 km breed en 50 tot 100 m diep. Dit bekken vult zich langzamerhand met rivierzanden van de Rijn. Nadat de Rijn zich in meer westelijke richting ontwikkelt, krijgt de IJsseltak minder water te verwerken. Uiteindelijk staat de IJssel niet langer in verbinding met de Rijn en ontwikkelt zich als zelfstandige rivier. Piekafvoeren komen minder vaak voor en de IJssel verandert van een snelstromende, vlechtende waterloop naar een rustig stromende, meanderende waterloop. Ten noorden van Deventer ontwikkelt de IJssel zich tot een minder diepe stroomgeul met een flauw verhang en flauwe bochten in een relatief brede stroomvlakte (bron: IJssel, handreiking ruimtelijke kwaliteit).

1.3.2 **GEOMORFOLOGIE**

Bijlage 4 toont de geomorfologische kaart. Het onderzoeksgebied bevindt zich in een zone met niet-waaivormige glooiingen van smeltwaterafzettingen (legenda-eenheid 4H4). In oostelijke richting naar de IJssel toe bevindt zich een daluitspoelingswaaier (4G3) en lage landduinen met bijbehorende vlakten (3L8), waarop de oude kern van Wapenveld is gebouwd. Nabij de IJssel komen dekzandruggen voor, waarop mogelijk oude bouwlanden zijn gelegen (3K14). Grenzend aan de IJssel komt een brede rivierkomvlakte (1M23) voor.

1.3.3 **BODEMKAART**

Bijlage 5 toont de bodemkaart van het gebied. Op de bodemkaart is het plangebied overwegend niet gekarteerd. Door extrapolatie van het omliggende gebied wordt aangenomen dat het plangebied zich op een haarpodzol (Hd21) bevindt. Haarpodzolen ontstaan onder droge omstandigheden en een lage grondwaterspiegel in een mineralogisch arm moedermateriaal. Van oudsher groeide hier heide, later werden deze gronden wel in gebruik genomen als grasland of akker. Elders in Nederland kunnen vooral nederzettingen uit de steentijd en bronstijd op haarpodzolen worden aangetroffen (Spek, 2004: pp. 131-138). De typische bodemopbouw van een haarpodzol. Een haarpodzol ontstaat in een zandige bodem onder invloed van heidehumus. De bovenste laag bestaat uit een meestal grijze, door regenwater uitgeloopte kleur. De uitgespoelde bestanddelen vormen in de daaronder liggende laag een donkerbruine, enigszins verharde laag. In oostelijke richting naar de rivier toe komen onder andere dikke eerdgronden (zEZ30) voor, maar ook in het onderzoeksgebied kunnen deze voorkomen. Een (enk)eerdgrond is een antropogene – door mensen opgebrachte – laag ter verbetering van de

bodemvruchtbaarheid (een es²). Vanaf de middeleeuwen verrijkte men landbouwgrond met plaggen, aangevuld met mest. De eerste plaggen werden meestal opgebracht op de hogere delen van het. In de loop der tijd werden deze dekken uitgebreid tot de lagere delen van het landschap, waardoor grote aaneengesloten esdekcomplexen ontstonden. Door het jarenlang aanbrengen van bemeste plaggen ontstond een dik esdek. De dikte varieert meestal van circa 0,5 m tot ongeveer 1 m. Vaak zijn essen het dikst op oorspronkelijk laaggelegen locaties, terwijl hoger gelegen locaties meestal een minder dik esdek hebben. Essen kunnen als beschermende laag fungeren van eventuele onderliggende - dus oudere - archeologische waarden, hoewel tijdens de aanlegfase van de es wel bodemverstoring kon optreden. Soms ligt onder het esdek nog een oude(re) akkerlaag. Uit de diverse archeologische publicaties van opgravingen in Noord-Brabant blijkt dat de aanwezigheid van deze akkerlaag een goede indicator is voor de aanwezigheid van archeologische resten onder het esdek.

1.4 ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

Het onderzoeksgebied is op de IKAW niet gewaardeerd. Door extrapolatie van het omliggende gebied kan worden aangenomen dat het terrein een middelhoge kans op het aantreffen van archeologische waarden heeft. In het studiegebied zijn geen archeologische waarnemingen of AMK-terreinen geregistreerd (zie bijlage 6). Buiten het studiegebied - maar binnen een zone van 1 km vanaf het onderzoeksgebied - zijn waarnemingen van archeologische waarden uit de late middeleeuwen (aardewerk en een zogenaamde 'hak') en het neolithicum (een vuurstenen dolk) bekend. Tabel 1.3 noemt de diverse archeologische perioden. Archeologische waarden uit de periode van jagers/verzamelaars (laat-paleolithicum – vroeg-neolithicum) zijn niet bekend in de nabije omgeving. Archeologische resten uit deze periode zijn meestal te vinden op zandkopjes in de onmiddellijke nabijheid van vers zoet water. In de onmiddellijke nabijheid van het onderzoeksgebied was echter geen stromend water.

Tabel 1.3

Archeologische periodes uit:
Archeologisch Basis Register
(ABR)

Periode	Begin	Einde
nieuwe tijd	1500	heden
late middeleeuwen	1050	1500
vroege middeleeuwen	450	1050
Romeinse tijd	12 v. Chr.	450
ijzertijd	800 v. Chr.	12 v. Chr.
late bronstijd	1.100 v. Chr.	800 v. Chr.
midden bronstijd	1.800 v. Chr.	1.100 v. Chr.
vroege bronstijd	2.000 v. Chr.	1.800 v. Chr.
laat neolithicum	2.850 v. Chr.	2.000 v. Chr.
midden neolithicum	4.200 v. Chr.	2.850 v. Chr.
vroeg neolithicum	5.300 v. Chr.	4.200 v. Chr.

² De term "es" is vooral in Noord- en Oost-Nederland gangbaar. In Midden-Nederland wordt gesproken van een "eng" of "enk" terwijl in Zuid-Nederland "akker" of "veld" gangbare benamingen zijn.

1.4.1 **HISTORISCHE ONDERZOEK**

In historische bronnen uit 1360-1431 wordt Wapenveld (Wapengelde, Wapenfeld, Wapenvelde, Waepenvelt) genoemd. In 1407 werd een fraterhuis met kerk voor lekenbroeders gebouwd bij de Grift, ten noorden van het huidige Kloosterbos aan de Ellenhorn³. Net als op veel andere locaties langs de IJssel werd een steenbakkerij gebouwd. Tegen het einde van de 15^e eeuw werd de IJssel bedijkt en werden weteringen gegraven.

1.5 **CONCLUSIES**

In de omgeving zijn archeologische waarden uit het neolithicum en de middeleeuwen bekend. Uit historische bronnen is bekend dat Wapenveld bewoning kende in ruwweg de 14^e eeuw. Het onderzoeksgebied ligt waarschijnlijk op een haarpodzol en was waarschijnlijk tot in historische tijden een heidegebied.

1.6 **VERWACHTINGSMODEL**

Aangezien het onderzoeksgebied sedert lange tijd als heideveld in gebruik was, is de bodem mogelijk relatief onverstoord. Tegenwoordig is het echter in gebruik als grasland. De ontginning van het heideveld kan gepaard zijn gegaan met bodemverstoring (verploeging, egalisatie en dergelijke).

Het onderzoeksgebied bood bewoningsmogelijkheden vanaf het neolithicum tot en met de nieuwe tijd. Bewoning uit eerdere perioden wordt niet verwacht aangezien het onderzoeksgebied te ver van stromend water was verwijderd. Aangezien op historische kaarten geen bewoning is aangegeven en het onderzoeksgebied zich op enige afstand van de vroegere dorpskern bevindt, is bewoning uit de nieuwe tijd onwaarschijnlijk. Het onderzoeksgebied kan wel bewoningsresten uit het neolithicum en de middeleeuwen bevatten. Archeologische waarden uit andere perioden worden niet verwacht, aangezien deze in het omliggende gebied ook niet zijn aangetroffen. Voor wat betreft het te verwachten complextype is sprake van een algemene verwachting (nederzettingsresten, sporen van inhumatie-/crematieresten, afvalkuilen en dergelijke). Deze bevinden zich met name op of vlak onder de top van de haarpodzol, maar ook diepere sporen – paalkuilen, afvalkuilen en dergelijke – kunnen voorkomen.

1.7 **VELDONDERZOEK**

1.7.1 **OPZET**

Het veldonderzoek bestond uit een verkennend booronderzoek. Het veldonderzoek had tot doel het verwachtingsmodel van de bureaustudie te toetsen en aan te vullen. Voor het verkennend booronderzoek is een grondboor met een boordiameter van 7 cm gebruikt, waarmee tot in de onverstoorde C-horizont is geboord. In het plangebied, kleiner dan 1 ha, zijn in totaal zes verkennende boringen gezet in een grid van 20 x 40 m.

Relevante lagen in de boorkernen zijn gezeefd met het doel archeologische indicatoren op te sporen. Hiertoe is een zeef met een maaswijdte van 4 mm gebruikt. De boringen zijn ingemeten ten opzichte van RD-coördinaten. Aangezien de bodem in het plangebied

³ Bron: <http://nl.wikipedia.org/wiki/Wapenveld>

grotendeels verstoord blijkt, zijn de maaiveldhoogten conform het plan van aanpak bepaald aan de hand van een atlas.

De boorkernen zijn beschreven conform de NEN 5104 (Archeologische Standaard Boorbeschrijving, ASB) in het boorprogramma Boormanager. De boorstaten zijn in bijlage 4 beschreven.

1.7.2

RESULTATEN

Het bodemprofiel bestaat globaal uit een dikke bouwvoor tot circa 50 cm –mv., gevolgd door een verstoorde laag tot circa 60 cm –mv., een verstoorde C-horizont tot ongeveer 100 cm –mv. en een restant van een intacte C-horizont. In boring 04 is een (restant van een) verstoorde B-horizont aangetroffen. De verstoorde C-horizont is vooral in het westelijk deel sterk grindhoudend. Vanwege de hoeveelheid grind zijn een aantal boringen gestaakt. Een intacte E- of B-podzol is, evenals archeologische indicatoren, niet aangetroffen.

1.8

CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

1.8.1

CONCLUSIES

De boringen hebben aangetoond dat de bodem in het onderzoeksgebied tot diep in de C-horizont is verstoord. De verwachting omtrent een mogelijk intact bodemprofiel dient daarom te worden verworpen. Het verstoorde bodemprofiel betekent dat eventueel aanwezige archeologische waarden waarschijnlijk zijn vernietigd of zich niet meer in archeologische context bevinden. In de boorkernen zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen.

1.8.2

AANBEVELINGEN (SELECTIEADVIES)

Archeologisch vervolgonderzoek wordt niet noodzakelijk geacht. Vanuit archeologisch standpunt is het plangebied niet behoudenswaardig. Geadviseerd wordt het onderzoeksgebied vrij te geven. De implementatie van dit advies ligt bij het Bevoegd Gezag, de gemeente Heerde. Mochten onverhoopt tijdens de uitvoering van de werkzaamheden toch archeologische waarden worden aangetroffen, dan dient onmiddellijk contact te worden gezocht met het Bevoegd Gezag.

BIJLAGE 1

Bronnen

- Archeologisch Basis Register (ABR), Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB), Amersfoort 1992.
- Grote Historische Atlas van Nederland 1:50.000, Deel 3 Oost-Nederland 1830-1855, Wolters-Noordhoff Atlasproducties Groningen 1990.
- Tol, A, J., J.W.P.H. Verhagen & M. Verbruggen, 2006. Leidraad inventariserend veldonderzoek. Deel: karterend booronderzoek. SIKB.
- Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 3.1, College voor de Archeologische Kwaliteit, 2006.
- IJssel, Handreiking Ruimtelijke Kwaliteit, Bosch Slabbers Landschapsarchitecten. Arnhem, 2007.

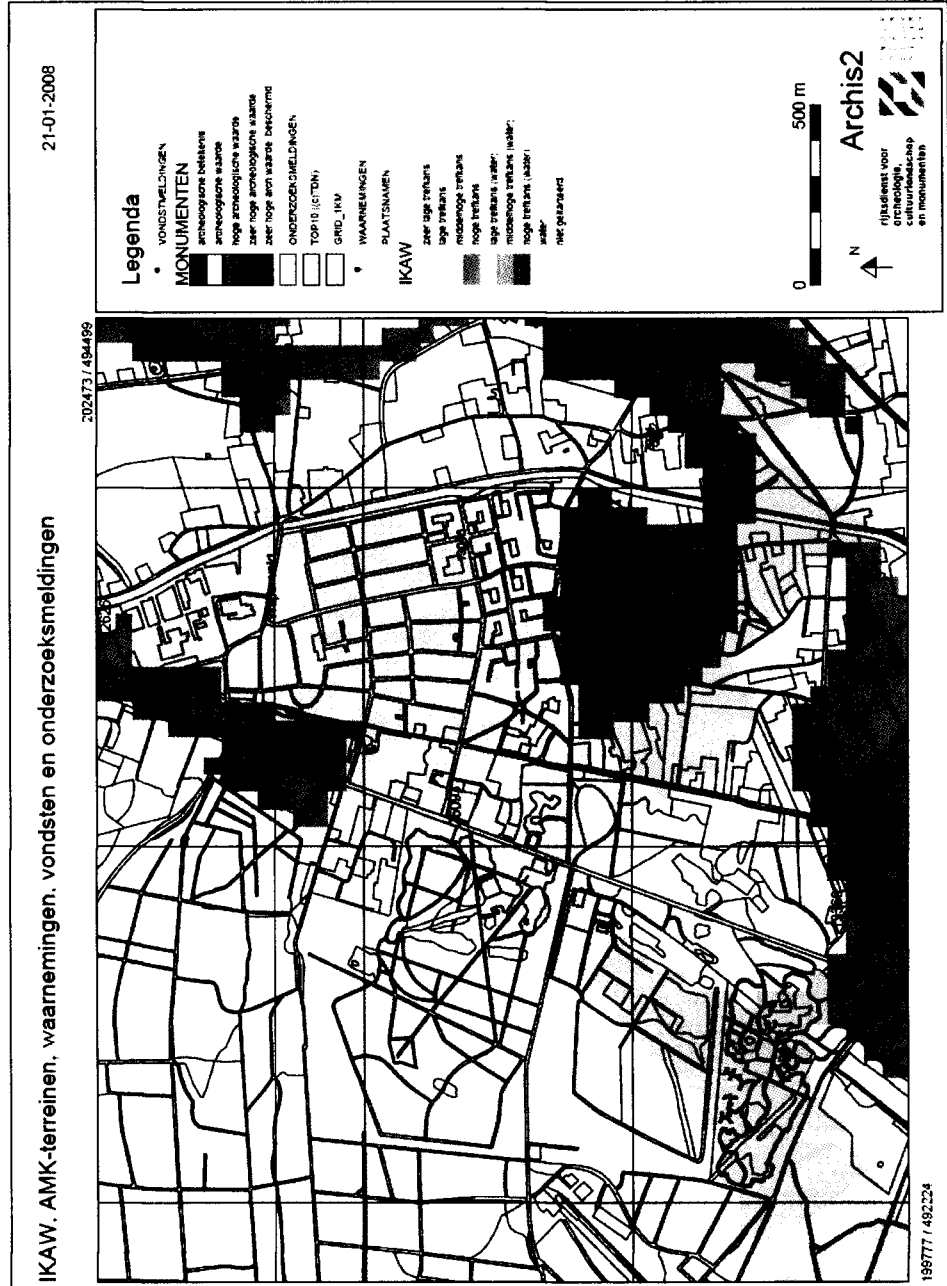
Archeologische kaarten en databestanden

- Archeologische Monumenten Kaart (AMK), Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB), Amersfoort, 2006.
- Archeologisch Informatie Systeem II (Archis II), Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB), Amersfoort, 2006.
- Indicatieve Kaart Archeologische Waarden, 2^e generatie, IKAW, Amersfoort, 2000.

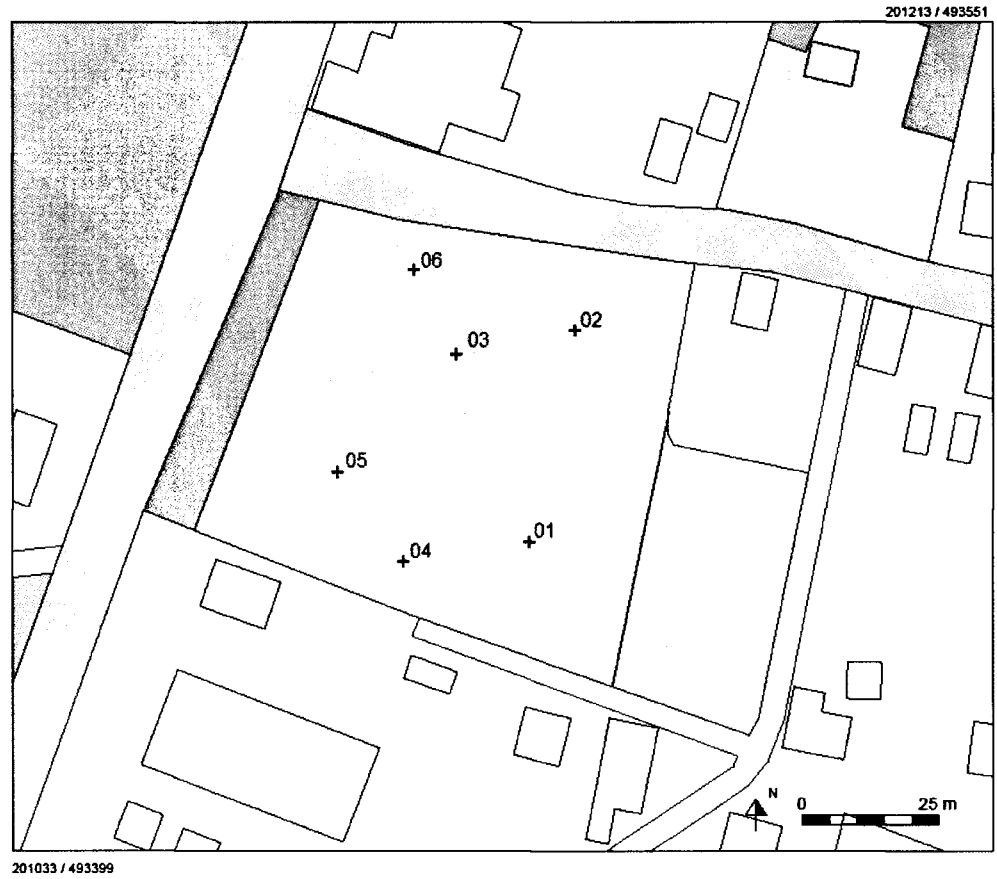
BIJLAGE 2

IKAW, AMK-terreinen, archis-waarnemingen en vondsten

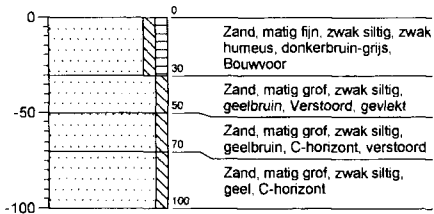
BIJLAGE 3

Boorgridkaart

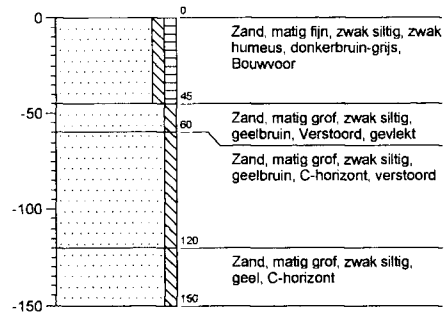

BIJLAGE 4 Boorstaten en legenda

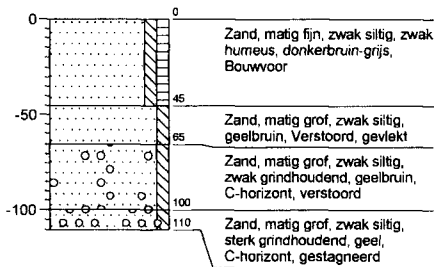
Boring: 01

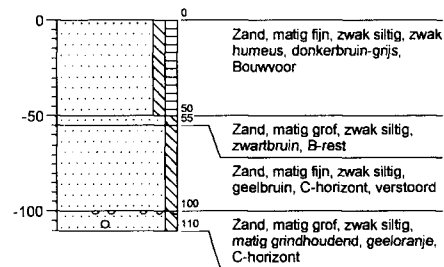
Boring: 02

Boring: 03

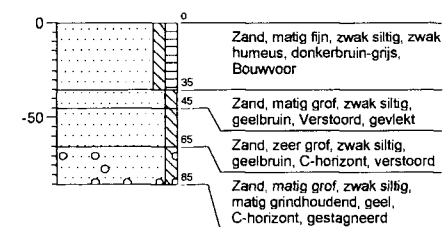
Boring: 04

Boring: 05

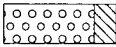

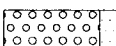

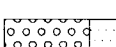

Boring: 06

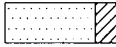

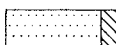
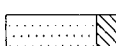
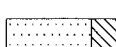

Legenda (conform NEN 5104)

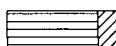

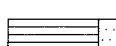
grind

- Grind, siltig
- Grind, zwak zandig
- Grind, matig zandig
- Grind, sterk zandig
- Grind, uiterst zandig

zand

- Zand, kleiig
- Zand, zwak siltig
- Zand, matig siltig
- Zand, sterk siltig
- Zand, uiterst siltig

veen

- Veen, mineraalarm
- Veen, zwak kleiig
- Veen, sterk kleiig
- Veen, zwak zandig
- Veen, sterk zandig

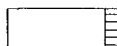

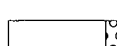
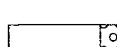
klei

- Klei, zwak siltig
- Klei, matig siltig
- Klei, sterk siltig
- Klei, uiterst siltig
- Klei, zwak zandig
- Klei, matig zandig
- Klei, sterk zandig

leem

- Leem, zwak zandig
- Leem, sterk zandig

overige toevoegingen

- zwak humeus
- matig humeus
- sterk humeus
- zwak grindig
- matig grindig
- sterk grindig

geur

- geen geur
- zwakke geur
- matige geur
- sterke geur
- uiterste geur

olie

- geen olie-water reactie
- zwakke olie-water reactie
- matige olie-water reactie
- sterke olie-water reactie
- uiterste olie-water reactie

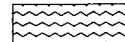
p.i.d.-waarde

- >0
- >1
- >10
- >100
- >1000
- >10000

monsters

- geroerd monster
- ongeroerd monster

overig

- bijzonder bestanddeel
- Gemiddeld hoogste grondw
- grondwaterstand
- Gemiddeld laagste grondw
- slib
- water

COLOFON

BRIEFRAPPORT INVENTARISEREND VELDONDERZOEK
ARCHEOLOGIE WAPENVELD

OPDRACHTGEVER:

Witpaard-Partners BV

STATUS:

Vrijgegeven

AUTEUR:

Drs. E.W. Brouwer

Prospector

GECONTROLEERD DOOR:

Drs. E.N. Akkerman

Senior prospector

VRIJEGEGEVEN DOOR:

Drs. E.N. Akkerman

Senior prospector

28 januari 2008

110312/NA8/047/000361/005

ARCADIS NEDERLAND BV

Zendmastweg 19

Postbus 63

9400 AB Assen

Tel 0592 392 111

Fax 0592 353 112

www.arcadis.nl

Handelsregister

9036504

©ARCADIS. Alle rechten voorbehouden. Behoudens uitzonderingen door de wet gesteld, mag zonder schriftelijke toestemming van de rechthebbenden niets uit dit document worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, digitale reproductie of anderszins.